

Marek Rocki

Kolegium Analiz Ekonomicznych, Szkoła
Główna Handlowa w Warszawie, Polska

Kategoryzacja kierunków studiów w świetle danych o trzech rocznikach absolwentów

Categorisation of Fields of Study in Light of Data
on Three Years of Graduates

Słowa kluczowe:

absolwenci, kierunki kształcenia,
ekonomiczne losy absolwentów, szkoły
wyższe, kategoryzacja uczelni

Kody klasyfikacji JEL:

I21, I23, J29

Historia artykułu:

nadestany: 10 lutego 2023 r.
poprawiony: 28 czerwca 2023 r.
zaakceptowany: 10 lipca 2023 r.

Keywords:

graduates, fields of study,
universities, professional careers of
graduates, university categorization

JEL classification codes:

I21, I23, J29

Article history:

submitted: February 10, 2023
revised: June 28, 2023
accepted: July 10, 2023

Streszczenie

W artykule przedstawiono wyniki kategoryzacji kierunków studiów wykorzystującej dane o trzech rocznikach absolwentów, dostępne w ogólnopolskim systemie monitorowania ekonomicznych losów absolwentów. Kategoryzacja ta stosuje dwa wybrane syntetyczne wskaźniki wyznaczone dla pierwszego i piątego roku od uzyskania dyplomu. Kombinacje wartości tych wskaźników pozwalają na wyodrębnienie kategorii kierunków, których absolwenci są w różny sposób oceniani przez pracodawców. Wyniki kategoryzacji wskazują na związek ekonomicznych losów absolwentów z dziedziną nauki, do której przypisano kierunek, z poziomem rozwoju województw, a także na zróżnicowanie kategorii ze względu na formę i poziom studiów. Szczególną uwagę poświęcono kierunkom przypisanym do nauk społecznych. Wskazano uczelnie, których absolwenci trwale uzyskują wyodrębnione kategorie.

Abstract

The article presents the results of a categorisation of fields of study using data on three years of graduates available in the nationwide system for monitoring the professional careers of graduates. This categorisation uses two selected composite indicators for the first and fifth years after obtaining a degree. Combinations of the values of these indicators make it possible to distinguish categories of fields of study where graduates are assessed in different ways by employers. The results of the categorisation indicate the existence of a relationship between the professional careers of graduates and the field of science to which a specific field of study was assigned, as well as the development of individual regions. The results also point to a differentiation of categories depending on the form and level of studies. Special attention was paid to fields of study assigned to social sciences. Universities whose graduates permanently obtain specific categories have been identified.

Wprowadzenie

Umasowienie kształcenia na poziomie wyższym, które nastąpiło pod koniec XX w. i było związane zarówno z dużą liczbą instytucji szkolnictwa wyższego, jak i ze znacząco większą niż wcześniej liczbą studentów, spowodowało, że szans absolwenta na rynku pracy nie określa sam fakt posiadania dyplomu uczelni wyższej, ale w znaczący sposób wpływa na nie jej prestiż i ukończony kierunek. Z tego powodu popularność zyskały rankingi uczelni, które stały się źródłem informacji o szkołach wyższych dla kandydatów na studia, a także pracodawców. W ostatnich latach są udostępniane dane administracyjne pozwalające na bardziej wiarogodne analizy. W artykule **Rockiego [2022]** wskazano na możliwość kategoryzowania uczelni ze względu na dwa syntetyczne wskaźniki używane w ogólnopolskim systemie monitorowania ekonomicznych losów absolwentów¹ – względny wskaźnik bezrobocia (WWB) oraz względny wskaźnik zarobków (WWZ). Zgodnie z definicją² WWB wynoszący 1 oznacza, że zagrożenie bezrobociem w danej grupie absolwentów jest równe przeciętnemu w powiatach ich zamieszkiwania, WWZ wynoszący 1 wskazuje zaś, że przeciętne wynagrodzenia absolwentów są równe średniej w powiatach ich zamieszkiwania. Przyjęto, że bazową grupą są uczelnie, których absolwenci uzyskują $WWB < 1$ i $WWZ < 1$. Inne kombinacje wartości tych wskaźników pozwalają wyodrębnić grupy uczelni „lepszyc” i „gorszych” od bazowych.

We wspomnianym artykule wskazano, że ze względu na zróżnicowaną ofertę dydaktyczną w większości uczelni zasadna jest analiza losów absolwentów poszczególnych kierunków studiów (lub grup kierunków). Przez kierunek studiów rozumiemy tu – wykorzystując wymagania zapisane w § 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 kwietnia 2021 r. w sprawie studiów (Dz.U. poz. 661)³ – nazwę nadaną efektom uczenia się i treściom programowym zapewniającym uzyskanie tych efektów (z nimi jest związana nazwa kierunku) wraz z formą studiów i ich poziomem, a także profil studiów oraz rok uzyskania dyplomu⁴.

W niniejszym opracowaniu zostaną omówione i zaprezentowane wyniki kategoryzacji grup absolwentów tak rozumianych kierunków roczników 2014, 2015 i 2016. Wybór tych roczników jest związany z faktem, że w systemie ELA są dla nich dostępne obecnie⁵ informacje o pierwszym i piątym roku od uzyskania dyplomów. Wykorzystanie tych danych umożliwi analizę, czy i jak zmienia się przeciętna ocena absolwentów przez pracodawców. Ocena taka zależy oczywiście od wielu czynników. Ma na nią wpływ zarówno prestiż uczelni (szczególnie w pierwszym roku po ukończeniu studiów⁶), jak i umiejętność absolwentów do przystosowania się do oczekiwań pracodawców (w piątym roku), a także takie czynniki, jak: jakość oferowanych programów studiów (por. **Grotkowska, Gaik [2019]**, **Rocki [2018; 2019]**), praca studentów przed studiami i podczas studiów (por. **Andrews, Higson [2008]**, **Okay-Somerville, Scholarios [2015]**, **Rocki [2021a]**), lokalizacja uczelni związana z poziomem rozwoju gospodarczego (por. **Brzezicki [2020]**, **Bożek i in. [2021]**, **Bożek i in. [2022]**, **Peter, Harasym [2015]**). Wymienione czynniki są reprezentowane w omawianej kategoryzacji przez uwzględnienie typu uczelni, poziomu i formy studiów. Wiąże się to z tym, że absolwenci polskich szkół wyższych to kilka grup zróżnicowanych ze względu nie tylko na uczelnie, dziedziny, do których przyporządkowano kierunki studiów, i same kierunki, ale przede wszystkim ze względu na poziom i formę studiów. Inne są motywacje do podjęcia studiów I stopnia (uzyskanie wykształcenia wyższego), II stopnia (kontynuowanie lub zmiana kierunku kształcenia), a inne do podjęcia studiów jednolitych magisterskich. Zróżnicowane są także motywacje do podjęcia studiów stacjonarnych i niestacjonarnych (zwraca na to uwagę m.in. **Zajac [2011]**).

¹ www.ela.nauka.gov.pl.

² Opis systemu oraz szczegółowe definicje i sposób obliczania wskaźników znajdują się w strefie eksperta na stronie: www.ela.nauka.gov.pl. Por. *Materiały informacyjne na temat zasobów udostępnianych w ramach szóstej edycji ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych (ELA)*: 34 i 37.

³ W rozporządzeniu wskazano także inne niezbędne elementy opisu programu studiów.

⁴ Przykładowo, tak rozumianym kierunkiem jest: grafika, stacjonarne jednolite studia magisterskie, profil ogólnoakademicki, rocznik 2014. Oczywiście, nie wszystkie tak rozumiane kierunki występują jednocześnie we wszystkich trzech badanych rocznikach absolwentów.

⁵ Obecnie, to jest na początku 2023 r.

⁶ **Hojda i in. [2022: 636]**, wskazują, że zatrudnialność mierzona 6 miesięcy po uzyskaniu dyplomu nie jest dobrym wskaźnikiem dla sukcesu na rynku pracy bez wzięcia pod uwagę rodzaju pracy (badano losy absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego).

Co więcej studia niestacjonarne i studia na uczelniach niepublicznych są związane z ponoszeniem kosztów studiów, co powoduje podział kandydatów na tych, którzy są gotowi je pokrywać, i takich, którzy wybierają studia finansowane przez podatników. Dodatkowym czynnikiem różnicującym absolwentów jest ich praca zawodowa przed studiami i w ich trakcie. Możliwość podjęcia pracy podczas studiów wynika zarówno z poziomu oraz formy studiów, jak i ich kierunku, ma ponadto istotny wpływ na czas poszukiwania pracy i uzyskiwane wynagrodzenia. Warto tu dodać, że krótki czas poszukiwania pracy po uzyskaniu dyplomu i wysokie wynagrodzenia oznaczają, że uczelnia oferuje i realizuje programy studiów zgodne z zapotrzebowaniem rynku pracy, a w szczególności odpowiadające na niedobór absolwentów pewnych kierunków. Pośrednio może to także oznaczać, że uczelnia skutecznie współpracuje z pracodawcami nad doskonaleniem programów studiów oraz prowadzi badania naukowe sprzyjające temu.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na losy absolwentów jest selektywność rekrutacji i związana z nią autoselekcja kandydatów na studia. W pewnym stopniu – co mogą potwierdzić przyszłe badania – może to powodować powtarzalność wyników kategoryzacji związaną z tym, że kandydatami do uczelni o najwyższych pozycjach w kategoryzacji (rankingach) są najlepsi kandydaci.

Można przyjąć, że dalsze prace powinny uwzględnić dodatkowo takie czynniki, jak migracje absolwentów (por. Venhorst, [2012], Rocki [2021b]) czy wielkość miejscowości, w których oni pracują, ponieważ dane w tym zakresie także są dostępne w systemie ELA.

Z uwagi na to, że liczba kierunków (grup analizowanych absolwentów) przekracza 20 tys., zostaną zaprezentowane i omówione jedynie wyniki syntetyczne – według dziedzin nauki, do których uczelnie przypisały kierunki, oraz według województw, w których działają uczelnie. Bardziej szczegółowo opisano wyniki kategoryzacji wybranych kierunków przypisanych do nauk społecznych, gdyż w tej grupie znajduje się 46,56% ogółu analizowanych absolwentów.

Ponieważ w większości przypadków poszczególne kierunki danej uczelni uzyskują dla danego rocznika różne kategorie, to w omówieniu wyników nazwy uczelni pojawiają się jedynie w przypadkach systematycznego uzyskiwania takiej samej kategorii. W przypadku zmiany nazw wykorzystano dla ułatwienia lektury nazwy uczelni obowiązujące w 2021 r.

Źródło danych i wskaźniki wykorzystywane w analizach

Dane do omawianej kategoryzacji pochodzą z ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów (dalej system ELA), prowadzonego na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki. Wykorzystuje on dane z ZUS w połączeniu z danymi z systemu POL-on. Dane dostępne obecnie w systemie ELA obejmują roczniki 2014–2020. Do analiz wybrano roczniki 2014–2016, dla których są dostępne informacje zarówno z pierwszego (dalej pomiar 1. lub P1), jak i z piątego roku po uzyskaniu dyplomu (dalej: pomiar 5. lub P5). Z analiz wyeliminowano kierunki, których absolwenci są w mniej niż 33,3% zarejestrowani w ZUS⁷.

Podstawową jednostką w systemie ELA jest grupa osób, która w danym roku otrzymała dyplom studiów I lub II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich⁸ w pewnej uczelni na danym kierunku i w określonej formie (grupy te są definiowane jednoznacznie poprzez numer w systemie POL-on). Należy tu wskazać, że chociaż informacje z ZUS zbierane w systemie ELA dotyczą ogółu absolwentów polskich uczelni, to dane udostępniane w tym systemie nie obejmują wszystkich charakterystyk dotyczących absolwentów, dla zachowania anonimowości są bowiem prezentowane jedynie dane dotyczące grup liczących co najmniej 10 osób.

⁷ Mała liczba absolwentów zarejestrowanych w ZUS jest związana m.in. ze studiowaniem poza Polską (np. Wydział Zamiejscowy w Wilnie Uniwersytetu w Białymstoku) lub kształceniem obcokrajowców. Obliczenia przeprowadzone dla kierunków mających minimum 40% absolwentów zarejestrowanych w ZUS dają praktycznie identyczne wyniki.

⁸ W systemie ELA przez „poziom studiów” rozumie się: studia I stopnia, studia II stopnia oraz jednolite studia magisterskie [art. 64 ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce].

W analizach wykorzystano łącznie dane o 20 517 kierunkach, których absolwentami są 1 071 922 osoby⁹.

Spośród dostępnych w systemie ELA charakterystyk dotyczących ekonomicznych losów absolwentów wybrano dwa wskaźniki. Po pierwsze, mają one charakter syntetyczny, a po drugie, pozwalają na ocenę sytuacji absolwentów na rynku pracy w oderwaniu od miejsca zamieszkania. Są to¹⁰:

- względny wskaźnik bezrobocia (WWB), odpowiadający ryzyku bezrobocia przeciętnego absolwenta w stosunku do stopy bezrobocia w jego powiecie zamieszkania; ryzyko bezrobocia jest definiowane jako średni procent miesięcy w okresie objętym badaniem, w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni;
- względny wskaźnik zarobków (WWZ), zdefiniowany jako poziom zarobków przeciętnego absolwenta w stosunku do zarobków w jego powiecie zamieszkania.

Wskaźniki te są obliczane w systemie ELA dla każdej grupy absolwentów, a następnie agregowane tak, by przedstawiały informacje o uczelniach.

Kryteria kategoryzacji

Z definicji wybranych wskaźników wynika, że wartości WWB mniejsze niż 1 oznaczają, że absolwenci są zagrożeni bezrobociem w mniejszym stopniu niż przeciętne zagrożenie w powiatach ich zamieszkania, a wartości WWZ mniejsze niż 1 oznaczają, że ich przeciętne wynagrodzenia są niższe niż w powiatach ich zamieszkania. Jak już wspomniano, w artykule [Rockiego \[2022\]](#), kategoryzując uczelnie, przyjęto, że bazową grupą są uczelnie, których absolwentów charakteryzują takie właśnie wartości wskaźników ($WWB < 1$ i $WWZ < 1$). W niniejszym artykule jest omawiana kategoryzacja kierunków studiów i wobec tego przyjmujemy, że takie wartości wskaźników charakteryzują kierunki (grupy absolwentów) bazowe.

Przyjęto także, że inne kombinacje wartości wskaźników pozwalają wyodrębnić przypadki „lepsze” i „gorsze” od bazowych. „Lepsze” (dalej oznaczane jako L) odpowiadają sytuacji mniejszego niż przeciętne zagrożenia bezrobociem i większych niż przeciętne wynagrodzeń, a „gorsze” (dalej oznaczane jako G) – sytuacji większego niż przeciętne zagrożenia bezrobociem i mniejszych niż przeciętne wynagrodzeń.

Grupy absolwentów, dla których $WWZ > 1$ i jednocześnie $WWB < 1$, określane są więc jako „lepsze” i odpowiednio grupy, dla których $WWB > 1$ oraz $WWZ < 1$, jako „gorsze” niż bazowe. W celu domknięcia klasyfikacji przyjęto, że „lepsze” wartości wskaźników to $WWB \leq 1$ przy $WWZ > 1$ oraz $WWB < 1$ przy $WWZ \geq 1$. Odpowiednio przyjęto, że „gorsze” wartości to także $WWB = WWZ = 1$.

Należy dodać, że istnieją także (nieliczne, bo stanowiące ogółem 1,7% absolwentów) grupy absolwentów, dla których przy $WWB > 1$ występują wartości $WWZ \geq 1$. Ponieważ nie jest intuicyjnie jasne to, jak interpretować sytuację grup absolwentów, w których przypadku wysokie relatywnie zagrożenie bezrobociem towarzyszy wysokim relatywnym wynagrodzeniom¹¹, to przypadki takie są określane jako osobliwe. Grupy te pominięto w obliczeniach i omawianiu wyników kategoryzacji.

Ponieważ wystąpienie danej grupy absolwentów w pewnej kategorii dla danego rocznika jest związane z określonym pomiarem (P1 lub P5), to można przyjąć, że są to kategorie statyczne. Wobec tego jednocześnie wzięcie pod uwagę pomiaru 1. i 5. – pozwalające na analizę obserwowanych przesunięć pomiędzy kategoriami G, B, L – daje możliwość zdefiniowania kategorii dynamicznych zgodnie ze schematem 1.

⁹ Aktualnie (tj. na początku 2023 r.) wśród danych udostępnianych przez system ELA są informacje o 2 332 046 absolwentach z 48 651 grup (kierunków).

¹⁰ Szczegółowe definicje i sposób obliczania wskaźników są prezentowane w: *Materiały informacyjne na temat zasobów udostępnianych w ramach szóstej edycji ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych (ELA)*, www.ela.nauka.gov.pl: 34 i 37.

¹¹ Większość to grupy absolwentów studiów niestacjonarnych I stopnia, ale także przykładowo: Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Warszawie, prawo, niestacjonarne studia jednolite magisterskie, 67 osób; Uniwersytet Rzeszowski, prawo, niestacjonarne studia jednolite magisterskie, 43 osoby; Politechnika Śląska, elektronika i telekomunikacja, stacjonarne studia II stopnia, 31 osób; Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, ekonomia, niestacjonarne studia II stopnia, 15 osób.

Schemat 1. Oznaczenia kategorii dynamicznych

Kategoria		W pomiarze 5.		
		G	B	L
W pomiarze 1.	G	G → G	G → B	G → L
	B	B → G	B → B	B → L
	L	L → G	L → B	L → L

Źródło: opracowanie własne.

Jak można zauważyć, pod przekątną znajdują się kategorie wskazujące na pogarszanie się sytuacji absolwentów na rynku pracy, ponad nią – polepszenie tej sytuacji¹².

Ponieważ w dalszej części tekstu określenie „kategoria statyczna” nie będzie wykorzystywane, to wszędzie tam, gdzie będzie mowa o kategorii, chodzić będzie o kategorie dynamiczne. Należy przy tym pamiętać, że kategorie te wskazują na zmiany w sytuacji absolwentów na rynku pracy zachodzące pomiędzy pierwszym a piątym rokiem od uzyskania dyplomu.

W prezentowanych dalej tabelach kolejne kolumny przedstawiają udział absolwentów w kategoriach uporządkowanych od „stabilnie najgorszych” (G → G) poprzez wskazujące na pogarszanie się sytuacji absolwentów (takich jak B → G czy L → B) oraz wskazujące na poprawianie się sytuacji (takich jak G → B czy G → L) do najlepszych L → L.

Omówienie wyników kategoryzacji kierunków według ich przypisania do dziedzin nauki

W systemie ELA grupom absolwentów przyporządkowano – zgodnie z deklaracjami uczelni – dziedzinę nauki związaną z kierunkiem studiów¹³. Pozwala to na analizę wyników kategoryzacji kierunków w powiązaniu z dziedzinami nauki.

Omawiane wyniki wskazują na udziały procentowe liczby absolwentów poszczególnych grup kierunków. W tabeli 1 zaprezentowano udziały poszczególnych kategorii dla grup kierunków przyporządkowanych do dziedzin nauki.

Tabela 1. Struktura absolwentów w poszczególnych kategoriach według dziedzin nauki (%%)

Dziedziny nauki	Kategorie dynamiczne								
	G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Humanistyczne	7,27	11,96	0,01	0,19	52,14	18,23	0,81	8,32	1,07
Inżynierijno-techniczne	2,50	2,74	0,02	0,09	17,44	9,30	9,96	41,44	16,51
Medyczne/o życiu	6,98	7,49	0,01	0,03	33,21	17,22	0,85	23,27	10,94
Rolnicze	8,04	11,55	0,00	0,08	36,94	28,08	3,05	8,52	3,74
Ścisłe/przyrodnicze	7,08	9,57	0,02	0,09	35,97	23,48	2,60	16,63	4,56
Spoteczne	8,50	8,04	0,06	0,07	42,71	19,43	1,82	15,08	4,28
Teologiczne	1,69	3,37	0,00	0,00	77,10	16,31	0,00	1,53	0,00
Sztuki	15,72	19,45	0,14	0,15	43,14	18,28	0,76	1,77	0,60
Ogółem	6,96	7,65	0,04	0,09	36,67	17,48	3,37	20,44	7,22

Źródło: opracowanie własne.

¹² Łącznie kategorie G → G, L → G, L → B, B → G, B → B wskazują na niepolepszenie się sytuacji absolwentów na rynku pracy w ciągu pięciu lat od ukończenia studiów.

¹³ Przyjęto dziedziny zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. poz. 1818), które obecnie – na mocy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. poz. 2202) – utraciło moc w związku z dodaniem dziedziny nauk o rodzinie oraz wyodrębnieniem nauk weterynaryjnych. Warto dodać, że przed 2018 r. z dziedziny nauk społecznych wyodrębnione były nauki prawne i nauki ekonomiczne, co dawało możliwości przeprowadzania bardziej precyzyjnych analiz.

Analizując strukturę absolwentów kierunków każdej z dziedzin nauki, można zauważyć, że poza kierunkami przypisanymi do nauk inżynieryjno-technicznych dominująca jest kategoria $B \rightarrow B$. Dla tej grupy kierunków występuje też znacząco większy niż przeciętnie dla wszystkich kierunków udział kategorii $B \rightarrow L$ i $L \rightarrow L$, a jednocześnie najmniejszy w kategorii $B \rightarrow B$. Można to interpretować zarówno jako efekt odpowiadającej pracodawcom jakości kształcenia na kierunkach inżynieryjno-technicznych, jak i jako przejaw zapotrzebowania gospodarki na taki profil wykształcenia. Kierunki humanistyczne charakteryzuje największy udział kategorii $B \rightarrow B$. Trzeba też odnotować, że udział kategorii $B \rightarrow G$ (wskazującej na pogarszanie się sytuacji absolwentów na rynku pracy) jest – poza kierunkami społecznymi – większy niż udział kategorii $G \rightarrow G$, co oznacza, że dla istotnej części absolwentów pracodawcy nie podtrzymują pierwotnej „wyceny” absolwentów. Dla ogólnej oceny uczelni wyższych ważne jest jednak, że udziały te są z kolei znacząco mniejsze niż udziały kategorii $G \rightarrow B$ (poza przypadkiem kierunków związanych z dziedzinami sztuki) wskazujących na poprawianie się sytuacji absolwentów w ciągu pięciu lat od ukończenia studiów.

Biorąc pod uwagę łącznie kategorie wskazujące na niepoprawianie się sytuacji absolwentów na rynku pracy w ciągu pięciu lat od ukończenia studiów, należy stwierdzić, że najlepiej wypadają kierunki inżynieryjno-techniczne (jedynie 22,79% absolwentów takich kierunków), a spośród kierunków o znaczącej liczbie absolwentów najgorzej kierunki humanistyczne (71,57%) i społeczne (59,38%). Dla ogólnej oceny kierunków szczególne znaczenie ma ta ostatnia grupa ze względu na to, że kierunki społeczne dotyczą 46,56% ogółu analizowanych absolwentów.

Tabela 2 prezentuje udziały grup kierunków dla każdej z kategorii. Na wstępie należy jeszcze raz podkreślić, że absolwenci kierunków przypisanych do nauk społecznych stanowią ponad 45%, co powoduje, że udział tej grupy kierunków jest znaczący w każdej kategorii. I tak udział tych kierunków w kategorii $G \rightarrow G$ wynosi 56,82%, a w kategorii $L \rightarrow G$ aż 71,67%¹⁴. Łącznie z dużym udziałem kategorii $B \rightarrow G$ oraz $B \rightarrow B$ oznacza to niepoprawianie się przeciętnej sytuacji absolwentów kierunków społecznych w ciągu pięciu lat od ukończenia studiów. Jednocześnie jednak ta grupa kierunków ma największy udział w kategorii $G \rightarrow B$ (51,78%), co świadczy o zróżnicowaniu losów absolwentów na rynku pracy tej grupy absolwentów.

W przypadku kierunków przyporządkowanych do nauk inżynieryjno-technicznych uwagę zwraca udział kategorii $G \rightarrow L$ (61,47%), $B \rightarrow L$ (42,15%) oraz $L \rightarrow L$ (47,57%), co przy udziale tych kierunków w ogólnej liczbie absolwentów równym 20,79% oznacza, że stanowią oni znaczącą część tych absolwentów, którzy w ciągu pięciu lat od uzyskania dyplomu istotnie poprawiają swą sytuację na rynku pracy. Może to mieć związek m.in. z ostrzejszymi niż w przypadku większości kierunków społecznych kryteriami rekrutacji¹⁵, które powodują, że studia na tych kierunkach podejmują kandydaci o lepszych – przeciętnie rzecz biorąc – predyspozycjach.

Tabela 2. Struktura kategorii absolwentów w dziedzinach nauki (%%)

Dziedziny nauki	Udział	Kategorie dynamiczne								
		$G \rightarrow G$	$B \rightarrow G$	$L \rightarrow G$	$L \rightarrow B$	$B \rightarrow B$	$G \rightarrow B$	$G \rightarrow L$	$B \rightarrow L$	$L \rightarrow L$
Humanistyczne	9,72	10,15	15,18	2,96	21,53	13,79	10,14	2,34	3,96	1,44
Inżynieryjno-techniczne	20,79	7,45	7,44	12,81	22,73	9,86	11,07	61,47	42,15	47,57
Medyczne/o życiu	11,76	11,80	11,52	3,20	4,26	10,63	11,59	2,97	13,39	17,83
Rolnicze	3,86	4,46	5,83	0,00	3,61	3,88	6,21	3,50	1,61	2,00
Ścisłe/przyrodnicze	5,38	5,47	6,73	3,45	5,79	5,27	7,23	4,15	4,38	3,40
Spoteczne	46,56	56,82	48,93	71,67	39,23	54,10	51,78	25,19	34,36	27,61
Teologiczne	0,24	0,06	0,11	0,00	0,00	0,51	0,23	0,00	0,02	0,00
Sztuki	1,68	3,79	4,26	5,91	2,84	1,97	1,75	0,38	0,14	0,14

Źródło: opracowanie własne.

¹⁴ W kategoryzacji uczelni (por. Rocki [2022]) kategoria $L \rightarrow G$ nie występuje.

¹⁵ Jak wspomniano wcześniej, selekcja kandydatów (w tym egzaminy wstępne przeprowadzane w zakresie dopuszczalnym przepisami) powoduje dodatkowo autoselekcje kandydatów.

Ze względu na wskazane wyżej zróżnicowanie losów absolwentów kierunków przypisanych do nauk społecznych przeprowadzono kategoryzację dla wybranych kierunków należących do tej grupy, a także dokonano kategoryzacji dla grup absolwentów kierunków społecznych ze względu na tożsamość uczelni. Tożsamość uczelni zdefiniowana jest przy tym przez członkostwo w konferencji rektorów danego typu uczelni¹⁶: KRUP – uniwersytety, KRUE – uczelnie ekonomiczne, KRPUT – uczelnie techniczne, KRURiP – uczelnie rolnicze i przyrodnicze, KRUPed – pedagogiczne, PWSZ – publiczne uczelnie zawodowe¹⁷. W analizie tej pominięto mniej liczne w kształceniu na kierunkach społecznych grupy absolwentów uczelni wojskowych, teologicznych i akademii wychowania fizycznego.

Tabela 3 prezentuje wyniki kategoryzacji kierunków społecznych prowadzonych na różnych typach uczelni. Podano udział (w %) absolwentów kierunków społecznych danego typu uczelni w ogólnej liczbie 490 492 absolwentów (pomijając absolwentów z grup osobliwych). W tej tabeli oraz w kolejnych N oznacza liczbę absolwentów.

Tabela 3. Kategoryzacja kierunków społecznych według typu uczelni (%%)

Typ uczelni	N	Udział w N (%)*	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Kierunki społeczne ogółem	490 492	100,00	8,50	8,04	0,06	0,07	42,71	19,43	1,82	15,08	4,28
KRUP	172 266	35,12	8,72	8,83	0,01	0,05	42,12	24,89	1,54	12,48	1,35
Niepubliczne	170 174	34,70	8,33	6,94	0,15	0,15	51,49	17,17	0,77	9,91	5,09
KRUE	54 466	11,10	0,88	2,41	0,00	0,03	25,28	5,02	5,90	45,99	14,49
KRPUT	34 115	6,96	7,06	13,61	0,05	0,00	34,49	23,38	1,00	16,32	3,09
PWSZ	20 425	4,16	33,02	7,64	0,00	0,00	24,20	33,34	0,16	0,89	0,77
KRURiP	13 782	2,81	11,52	16,98	0,00	0,00	35,46	15,37	1,41	19,06	0,20
KRUPed	11 580	2,36	8,44	6,86	0,00	0,00	69,16	13,97	0,00	1,57	0,00

* Udziały nie sumują się do 100% ze względu na pominięcie w tabeli kierunków społecznych realizowanych na uczelniach wojskowych, teologicznych i w akademiach wychowania fizycznego.

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy tabeli 3 wynika, że w kategoriach wskazujących na poprawianie się sytuacji absolwentów najlepiej wypadają uczelnie należące do KRUE (łącznie 68,08%), a słabiej należące do KRPUT (24,07%) i KRUP (22,65%). W przypadku absolwentów PWSZ 40,66% absolwentów nie poprawia swej sytuacji, a w tym aż 33,02% jest w kategorii G → G.

Dodatkowe analizy wskazują, że w kategorii L → G dominują absolwenci uczelni niepublicznych (stanowią 85,22% z 291 absolwentów tej kategorii), ale jednocześnie dominują w kategorii L → L (43,07% spośród 20 120 absolwentów tej kategorii). Jest to najprawdopodobniej rezultatem znaczącego zróżnicowania jakości kształcenia wśród uczelni niepublicznych.

Tabela 4 prezentuje zagregowane wyniki kategoryzacji 13 najbardziej popularnych kierunków studiów przyporządkowanych do nauk społecznych. Absolwenci tych kierunków stanowią 84,11% wszystkich absolwentów kierunków społecznych, a kierunków tak przyporządkowanych (w badanych rocznikach) jest ponad 100. Kierunki w tabeli umieszczono zgodnie z malejącą liczbą absolwentów. Ponieważ logistyka w pewnych uczelniach przyporządkowywana jest do nauk inżynierijno-technicznych, to dla celów porównawczych uwzględniono także ten kierunek.

¹⁶ KRUP – Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich, KRPUT – Konferencja Rektorów Polskich Uczelni Technicznych, KRUE – Konferencja Rektorów Uczelni Ekonomicznych, KRURiP – Konferencja Rektorów Uczelni Rolniczych i Przyrodniczych, KRUPed – Konferencja Rektorów Uczelni Pedagogicznych, PWSZ – państwowe wyższe szkoły zawodowe. W przypadku przynależności do kilku konferencji wzięto pod uwagę dominujące kierunki studiów i dziedzinę nauki.

¹⁷ Po nowelizacji ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. część z tych uczelni nosi nazwy zawierające określenie „akademia nauk stosowanych”.

Tabela 4. Kategoryzacja wybranych kierunków przyporządkowanych do nauk społecznych (%)

Kierunek	N	Kategorie dynamiczne								
		G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Kierunki społeczne ogółem	490 492	8,50	8,04	0,06	0,07	42,71	19,43	1,82	15,08	4,28
Zarządzanie	83 751	4,05	8,65	0,19	0,12	39,84	13,3	1,87	22,23	9,76
Pedagogika	79 410	9,56	7,08	0	0,03	56,34	26,79	0	0,19	0
Finanse i rachunkowość	55 036	2,51	2,39	0,05	0	48,43	5,73	2,8	29,44	8,65
Administracja	49 183	14,36	9,82	0	0,02	41,26	30,1	0,68	3,41	0,35
Ekonomia	40 781	9,11	6,3	0	0,1	37,86	24,37	4,22	16,4	1,64
Prawo	21 308	37,63	6,05	0,12	0,09	7,42	29,74	0,37	17,6	0,99
Bezpieczeństwo wewnętrzne	21 069	11,09	8,77	0	0	40,74	26,61	1,97	7,14	3,67
Bezpieczeństwo narodowe	18 531	4,82	15,06	0	0	50,35	18,64	3,21	6,82	1,1
Logistyka	13 963	3,11	5,54	0	0	34,41	9,4	0,8	41,9	4,84
Turystyka i rekreacja	9928	9,26	16,71	0	0	55,99	17,21	0,71	0,12	0
Stosunki międzynarodowe	9197	5,73	11,46	0	0,65	41,12	11,62	4,61	23,36	1,45
Dziennikarstwo i komunikacja	8821	5,23	24,1	0	0,14	47,19	14,48	0,68	4,63	3,56
Socjologia	8 55	9,88	15,6	0,11	0,74	46,34	17,42	1,01	6,4	2,5
Logistyka (inżynierska)	4207	0,88	4,25	4,09	2,71	38,72	42,79	0	0	6,56

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli 4 wynika, że jeśli chodzi o wszystkie kategorie wskazujące na poprawianie się sytuacji absolwentów, najlepiej wypadają: logistyka (łącznie 56,94%, przy czym logistyka przyporządkowana do nauk inżyniersko-technicznych w tak połączonych kategoriach ma 49,35% absolwentów), prawo (48,70%), zarządzanie (47,16%), ekonomia (46,63%) oraz finanse i rachunkowość (46,62%). Wynik kategoryzacji trzech ostatnich wymienionych kierunków potwierdza pozytywny obraz uczelni należących do KRUE wskazany w tabeli 3. Może to świadczyć zarówno o odpowiedniej do oczekiwań pracodawców jakości kształcenia, jak i o względnym niedoborze absolwentów tych kierunków.

Wśród kierunków ze znaczącym udziałem absolwentów, którzy nie poprawiają swojej sytuacji na rynku pracy, są prawo (43,89%), dziennikarstwo i komunikacja (29,47%), socjologia (26,33%) oraz turystyka i rekreacja (25,97%).

Ponieważ kierunki studiów są prowadzone na różnych poziomach¹⁸ oraz w różnych formach jednocześnie na uczelniach publicznych i niepublicznych, dokonano kategoryzacji uwzględniającej te fakty. Na wstępie trzeba wskazać, że absolwenci stacjonarnych studiów uczelni niepublicznych (szczególnie studiów II stopnia) stanowią tylko 3,32% skategoryzowanych, a więc nie mają znaczącego wpływu na ogólną ocenę kierunków (jedynie w przypadku absolwentów prawa liczba absolwentów studiów stacjonarnych jest większa niż niestacjonarnych). Tabele 5–17 prezentują wyniki takiej kategoryzacji (podano w %% udział absolwentów danej kategorii) zgodnie z kolejnością kierunków wykorzystaną w tabeli 4, a ich analiza – w połączeniu z wykorzystaniem danych o kategoryzacji kierunków na poszczególnych uczelniach – prowadzi do następujących wniosków:

- w przypadku kierunku zarządzanie przy ogólnej przewadze frakcji kategorii wskazujących na poprawianie się sytuacji absolwentów na rynku pracy lepiej są przyjmowane osoby z dyplomem uczelni niepublicznych niż publicznych, studiów II stopnia niż studiów I stopnia, a także studiów stacjonarnych niż niestacjonarnych; zwraca jednak uwagę znaczący odsetek absolwentów uczelni niepublicznych w kategorii B → B, a także duże frakcje absolwentów studiów stacjonarnych II stopnia uczelni publicznych: 41,04% w kategorii G → B oraz 31,12% w kategorii B → L¹⁹ (w tym 850 osób z Uniwersytetu Ekonomicznego w Pozna-

¹⁸ Poza kierunkiem prawo, który jest prowadzony w formie studiów jednolitych magisterskich.

¹⁹ Występująca jednocześnie duża frakcja absolwentów studiów stacjonarnych II stopnia uczelni niepublicznych w kategorii B → L (49,14%) nie jest tak znacząca dla oceny kierunku, bo dotyczy niewielkiej liczby absolwentów (1447 osób spośród 83 751 absolwentów tego kierunku).

niu, 752 z Politechniki Gdańskiej, 521 z Uniwersytetu Warszawskiego); w kategorii G → G w przypadku stacjonarnych studiów II stopnia na uczelniach publicznych ponad 40% stanowią absolwenci Politechniki Częstochowskiej (473 osoby z roczników 2014–2015); na tle innych kierunków zarządzanie wyróżnia się największą frakcją absolwentów w kategorii L → L; składają się na nią duże grupy (po trzy roczniki) absolwentów Akademii Leona Koźmińskiego (studia niestacjonarne II stopnia), Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (studia II stopnia: stacjonarne 585 osób oraz niestacjonarne 574 osoby) i Uniwersytetu Warszawskiego (868 osób, studia niestacjonarne II stopnia); w przypadku studiów stacjonarnych I stopnia na uczelniach publicznych należy odnotować relatywnie duży udział kategorii B → G związany z licznymi rocznikami Politechniki Rzeszowskiej (352), Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (317), Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (294), Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej (263), Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach (257);

Tabela 5. Zarządzanie

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		83 751	4,05	8,65	0,19	0,12	39,84	13,30	1,87	22,23	9,76
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	1726	4,46	13,79	0	0	61,12	8,75	0	11,88	0
	niestacjonarne	16 307	4,78	8,95	0,75	0,20	54,35	7,96	1,12	11,19	10,69
II stopnia	stacjonarne	1447	0	2,56	0	0	35,73	12,58	0	49,14	0
	niestacjonarne	20 645	2,27	1,86	0	0,30	51,04	5,41	0	26,03	13,09
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	14 930	4,29	27,33	0	0	49,08	5,52	0	13,78	0
	niestacjonarne	4043	6,83	13,75	0,37	0,25	45,86	15,58	0,92	11,85	4,60
II stopnia	stacjonarne	13 912	8,24	0	0	0	6,77	41,04	8,63	31,12	4,21
	niestacjonarne	10 741	0	4,54	0,17	0	21,12	11,40	1,39	33,82	27,56

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Pedagogika

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		79 410	9,56	7,08	0	0,03	56,34	26,79	0	0,19	0
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	286	13,64	19,93	0	0	48,60	17,83	0	0	0
	niestacjonarne	12 382	14,99	10,01	0	0	51,89	23,11	0	0	0
II stopnia	stacjonarne	73	0	0	0	0	84,93	15,07	0	0	0
	niestacjonarne	17 717	2,74	2,04	0	0,15	70,34	23,99	0	0,73	0
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	17 546	6,00	14,53	0	0	74,15	5,32	0	0	0
	niestacjonarne	5915	16,99	12,07	0	0	41,12	29,47	0	0,36	0
II stopnia	stacjonarne	13 601	20,73	1,85	0	0	14,87	62,56	0	0	0
	niestacjonarne	11 890	2,83	3,79	0	0	68,88	24,50	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

- absolwenci pedagogiki w znaczącej części uzyskują kategorię B → B; jedynie w przypadku studiów stacjonarnych II stopnia na uczelniach publicznych jest to tylko 14,87%, a wiąże się to z 62,56% w kategorii G → B; w tej kategorii znaczący udział mają po trzy roczniki z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (999 osób), Uniwersytetu Śląskiego (806 osób), Uniwersytetu Zielonogórskiego (719), Uniwersytetu

w Białymstoku (625), Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (517)²⁰; z obliczeń wynika, że rynek pracy jednakowo ocenia przygotowanie absolwentów studiów niestacjonarnych uczelni publicznych i niepublicznych;

Tabela 7. Finanse i rachunkowość

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		55 036	2,51	2,39	0,05	0	48,43	5,73	2,80	29,44	8,65
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	1727	2,20	11,70	0	0	46,61	15,23	2,32	21,95	0
	niestacjonarne	8020	8,48	5,26	0,37	0	76,56	7,09	0,55	1,68	0
II stopnia	stacjonarne	148	14,19	16,22	0	0	0	20,95	0	48,65	0
	niestacjonarne	6454	0	1,04	0	0	82,18	1,02	0	8,51	7,25
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	11 859	2,86	2,56	0	0	40,17	1,52	0	52,50	0,39
	niestacjonarne	5713	5,36	4,20	0	0	59,93	14,46	0	15,56	0,49
II stopnia	stacjonarne	11 560	0	0	0	0	7,74	6,17	11,25	46,96	27,87
	niestacjonarne	9540	0	0,58	0	0	55,79	5,27	1,64	26,44	10,29

Źródło: opracowanie własne.

- w przypadku studiów stacjonarnych na uczelniach publicznych dla kierunku finanse i rachunkowość²¹ występuje znacząca nadwyżka frakcji kategorii wskazujących na poprawianie się sytuacji absolwentów²²; trzeba podkreślić, że dla studiów stacjonarnych II stopnia w kategoriach G → G i B → G jest 0% absolwentów uczelni publicznych, a w kategorii L → L jest 27,87% (z czego ponad 60% to absolwenci trzech roczników Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie – 2071 osób); należy zauważyć, że dla studiów stacjonarnych II stopnia frakcja w kategorii L → L licząca 27,87% absolwentów jest najwyższym wynikiem wśród badanych kierunków; w kategoriach B → L i L → L występują liczne grupy absolwentów uniwersytetów ekonomicznych w Krakowie (390 w B → L i 743 w L → L), Poznaniu (1236 w B → L i 96 w L → L²³), Wrocławiu (odpowiednio: 923 i 211), Uniwersytetu Gdańskiego (414 w B → L), Uniwersytetu Łódzkiego (dwa wydziały, łącznie 878 w B → L) i Uniwersytetu Warszawskiego (645 w B → L i 1010 w L → L²⁴); w przypadku studiów niestacjonarnych II stopnia także na uczelniach niepublicznych jest 0% absolwentów w kategorii G → G, ale w kategoriach B → L i L → L są mniejsze frakcje niż dla uczelni publicznych, a w kategorii B → B jest 82,18% absolwentów;
- administracja to kierunek, dla którego łączny udział frakcji wskazujących poprawę sytuacji absolwentów jest mniejszy niż w przypadku finansów i rachunkowości; warto zauważyć, że absolwenci studiów niestacjonarnych na uczelniach niepublicznych stanowią 42,24% ogółu skategoryzowanych absolwentów tego kierunku i to jedynie wśród nich są frakcje z kategorią L → L (co zapewne wiąże się z podejmowaniem pracy podczas studiów); na uczelniach publicznych absolwenci studiów stacjonarnych II stopnia otrzymują kategorie wyższe niż absolwenci studiów niestacjonarnych; w kategorii G → B (58,18% absolwentów) studiów stacjonarnych II stopnia znaczący udział (w tej grupie po około 12%) mają absolwenci Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, a w kategorii B → L (8,04%) ponad 1/3 stanowią absolwenci Politechniki Warszawskiej; w przypadku studiów stacjo-

²⁰ W przypadku uczelni niepublicznych jest tylko 73 absolwentów stacjonarnych studiów II stopnia z czterech uczelni.

²¹ Uwzględniono także mutacje kierunku, takie jak np. finanse, rachunkowość i ubezpieczenia, finanse, inwestycje i rachunkowość.

²² Na uczelniach niepublicznych na studiach stacjonarnych I stopnia to 17,71% absolwentów, a II stopnia – 2,24%, więc ich kategoryzacja nie jest porównywalna z uczelniami publicznymi.

²³ W tym przypadku podano łączne wyniki dla finansów i rachunkowości oraz finansów i rachunkowości biznesu.

²⁴ Łącznie dla finansów, inwestycji i rachunkowości oraz finansów, rachunkowości i ubezpieczeń.

narnych I stopnia znaczący jest odsetek absolwentów w kategorii B → G (27,66%, w tym po trzy roczniki z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy);

Tabela 8. Administracja

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		49 183	14,36	9,82	0	0,02	41,26	30,10	0,68	3,41	0,35
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	528	41,29	8,33	0	0	33,71	13,83	0	2,84	0
	niestacjonarne	11 959	16,38	10,64	0	0,09	43,06	26,15	1,31	2,12	0,25
II stopnia	stacjonarne	272	93,38	0	0	0	0	6,62	0	0	0
	niestacjonarne	8818	11,67	2,57	0	0	41,54	35,92	0,19	6,51	1,6
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	9426	8,61	27,66	0	0	56,86	4,49	0	2,38	0
	niestacjonarne	4362	22,26	5,43	0	0	40,07	31,57	0	0,66	0
II stopnia	stacjonarne	6977	17,49	0,16	0	0	14,53	58,18	1,61	8,04	0
	niestacjonarne	6841	8,74	6,33	0	0	46,50	37,42	0,73	0,28	0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 9. Ekonomia

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		40 781	9,11	6,30	0	0,10	37,86	24,37	4,22	16,40	1,64
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	337	3,26	3,86	0	0	24,33	46,29	0	22,26	0
	niestacjonarne	6026	11,73	9,04	0	0,40	55,31	17,14	1,19	4,38	0,80
II stopnia	stacjonarne	13	0	0	0	0	100	0	0	0	0
	niestacjonarne	5036	2,94	6,91	0	0	46,45	15,77	5,32	17,02	5,60
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	13 250	11,31	8,78	0	0	50,56	13,18	0	16,17	0
	niestacjonarne	3310	23,53	10,06	0	0,45	36,89	19,09	0,91	8,70	0,36
II stopnia	stacjonarne	8533	6,35	0,48	0	0	1,04	54,95	13,42	21,58	2,18
	niestacjonarne	4265	0,70	2,98	0	0	39,04	20,84	4,83	28,60	3,00

Źródło: opracowanie własne.

- ekonomia²⁵: wyniki obliczeń wskazują na poprawiającą się sytuację absolwentów studiów II stopnia na uczelniach publicznych (lepszą niż na uczelniach niepublicznych); w przypadku studiów niestacjonarnych I stopnia występuje znacząca (23,53%) frakcja absolwentów uczelni publicznych w kategorii G → G (jest to związane z absolwentami kilku PWSZ);
- prawo²⁶: uwagę zwraca jednoczesne wystąpienie znaczących frakcji absolwentów poprawiających swą sytuację na rynku pracy i nieczyniących tego – odpowiednio: 48,70% i 43,89; jest to związane ze znaczącym zróżnicowaniem losów absolwentów poszczególnych uczelni; przykładowo absolwenci studiów stacjonarnych Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie (roczniki 2014 i 2015, studia stacjonarne,

²⁵ W kategoryzacji pominięto jedną grupę absolwentów Uniwersytetu Warszawskiego z rocznika 2014, ponieważ są to osoby, które kończyły studia jednolite magisterskie, a więc studiowały więcej niż planowy czas studiów.

²⁶ Kategoryzacja obejmuje jedynie studia jednolite magisterskie. Obok klasycznie pojmowanego kierunku prawo, prowadzonego jako jednolite studia magisterskie, istnieją liczne jego mutacje: studia dwustopniowe (realizowane jako studia niekonsekwentne) oraz studia na kierunkach noszących nazwy uzupełnione dodatkowymi określeniami (np. prawo urzędnicze, prawo zatrudnienia, prawo w biznesie itp.) [Rocki, Werner, 2022].

odpowiednio 232 i 258 osób²⁷) i Uniwersytetu Opolskiego (roczniki 2014–2016, łącznie ponad 200 osób) są wszyscy w kategorii $G \rightarrow G$, natomiast absolwenci Uniwersytetu Warszawskiego (ponad 1000 osób w tychże rocznikach) i Uniwersytetu Jagiellońskiego (także ponad 1000 osób) wszyscy w kategorii $G \rightarrow L$; z kolei absolwenci studiów stacjonarnych Krakowskiej Akademii im. A. F. Modrzewskiego (prawie 300 osób) są w kategorii $G \rightarrow G$, a Uczelni Łazarskiego (ponad 200 osób) w kategorii $G \rightarrow B$; taka polaryzacja powoduje jednocześnie, że absolwenci prawa w kategorii $B \rightarrow B$ stanowią jedynie 7,42%;

Tabela 10. Prawo

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			$G \rightarrow G$	$B \rightarrow G$	$L \rightarrow G$	$L \rightarrow B$	$B \rightarrow B$	$G \rightarrow B$	$G \rightarrow L$	$B \rightarrow L$	$L \rightarrow L$
Ogółem		21 308	37,63	6,05	0,12	0,09	7,42	29,74	0,37	17,60	0,99
Uczelnie niepubliczne											
Stacjonarne		1725	53,74	0	0	0	9,33	36,93	0	0	0
Niestacjonarne		1684	24,17	10,39	1,48	1,13	10,21	13,84	3,03	23,28	12,47
Uczelnie publiczne											
Stacjonarne		11 329	37,09	9,57	0	0	6,49	25,23	0	21,63	0
Niestacjonarne		6570	37,79	0,46	0	0	7,79	39,70	0,43	13,84	0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11. Bezpieczeństwo wewnętrzne

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			$G \rightarrow G$	$B \rightarrow G$	$L \rightarrow G$	$L \rightarrow B$	$B \rightarrow B$	$G \rightarrow B$	$G \rightarrow L$	$B \rightarrow L$	$L \rightarrow L$
Ogółem		21 069	11,09	8,77	0	0	40,74	26,61	1,97	7,14	3,67
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	1954	11,98	35,06	0	0	36,54	16,43	0	0	0
	niestacjonarne	6059	15,45	4,09	0	0	49,27	28,95	0,56	1,34	0,35
II stopnia	stacjonarne	164	63,41	0	0	0	0	36,59	0	0	0
	niestacjonarne	1933	0	9,67	0	0	47,18	25,40	0	12,67	5,07
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	4853	12,55	8,92	0	0	57,22	19,20	0	2,10	0
	niestacjonarne	2736	11,26	10,42	0	0	33,26	25,55	1,17	10,20	8,15
II stopnia	stacjonarne	1987	4,78	0	0	0	0	53,85	15,25	26,12	0
	niestacjonarne	1383	3,69	0,72	0	0	20,68	20,17	3,40	20,10	31,24

Źródło: opracowanie własne.

- bezpieczeństwo wewnętrzne: analiza wyników obliczeń wskazuje na bardzo dobrą sytuację absolwentów studiów II stopnia i dobrą studiów I stopnia uczelni publicznych; w szczególności ponad 95% absolwentów studiów stacjonarnych II stopnia jest w kategoriach $G \rightarrow B$ (53,85%), $G \rightarrow L$ (15,25%) i $B \rightarrow L$ (26,12%); tę ostatnią kategorię w całości stanowią absolwenci Wyższej Szkoły Policji; w przypadku studiów niestacjonarnych II stopnia na uczelniach publicznych 31,24% absolwentów w kategorii $L \rightarrow L$ także w całości stanowią absolwenci Wyższej Szkoły Policji;
- bezpieczeństwo narodowe: zwraca uwagę znacząca część absolwentów stacjonarnych studiów I stopnia uczelni niepublicznych (w praktyce 2/3 stanowią absolwenci Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu) w kategorii $B \rightarrow G$; w przypadku uczelni publicznych dobra sytuacja absolwentów II stopnia jest związana w dużym stopniu z uczelniami wojskowymi (Akademia Sztuki Wojennej, absolwenci studiów stacjonarnych w większości w kategorii $G \rightarrow L$, a w kategorii $G \rightarrow B$ absolwenci Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił

²⁷ Absolwenci rocznika 2016 są w kategorii $G \rightarrow B$.

Powietrznych, Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych, Wojskowej Akademii Technicznej); trzeba jednak odnotować, że w kategorii $G \rightarrow G$ są absolwenci Akademii Marynarki Wojennej rocznika 2015;

Tabela 12. Bezpieczeństwo narodowe

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		18 531	4,82	15,06	0	0	50,35	18,64	3,21	6,82	1,10
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	646	15,64	55,11	0	0	18,11	10,84	0	0	0
	niestacjonarne	3732	4,85	4,02	0	0	68,62	12,83	0	8,20	1,47
II stopnia	stacjonarne	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd
	niestacjonarne	2114	1,18	16,32	0	0	39,97	19,68	0	17,64	5,20
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	5169	2,36	27,12	0	0	68,27	1,04	0,21	0,99	0
	niestacjonarne	2773	3,97	18,25	0	0	51,03	19,76	0,76	5,88	0,36
II stopnia	stacjonarne	2255	15,65	1,37	0	0	0	62,57	19,78	0,62	0
	niestacjonarne	1842	0	0	0	0	46,85	25,90	6,35	19,38	1,52

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 13. Logistyka

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		13 963	3,11	5,54	0	0	34,41	9,40	0,80	41,90	4,84
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	652	17,79	14,11	0	0	48,01	8,90	0	11,20	0
	niestacjonarne	3482	0	8,16	0	0	44,51	1,75	0	42,16	3,42
II stopnia	stacjonarne	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd
	niestacjonarne	939	0	0	0	0	9,58	0	0	48,24	42,17
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	3615	3,40	10,98	0	0	47,80	0,66	0	37,15	0
	niestacjonarne	1478	4,80	0	0	0	33,29	10,76	4,13	42,69*	4,33
II stopnia	stacjonarne	2379	5,21	0	0	0	12,23	42,50	0	40,06	0
	niestacjonarne	1418	0	0	0	0	24,05	0	3,60	65,51	6,84

* Na 631 osób w tej grupie ponad 250 jest z SGGW i prawie 200 z Uniwersytetu Łódzkiego.

Źródło: opracowanie własne.

- logistyka jest kierunkiem, w którego przypadku dominują kategorie wskazujące na poprawianie się sytuacji absolwentów, przy czym w większości jest ona lepsza dla absolwentów uczelni publicznych; nie dotyczy to niestacjonarnych studiów II stopnia uczelni niepublicznych, gdzie w kategoriach $B \rightarrow L$ i $L \rightarrow L$ jest ponad 90% absolwentów; w kategorii $B \rightarrow L$ znaczącą część stanowią absolwenci niestacjonarnych studiów I stopnia Wyższej Szkoły Logistyki w Poznaniu; z tejże uczelni oraz z wyższych szkół bankowych (Gdańsk, Toruń, Wrocław) pochodzą absolwenci niestacjonarnych studiów II stopnia w kategorii $B \rightarrow L$ i $L \rightarrow L$; na uczelniach publicznych także dominuje kategoria $B \rightarrow L$: od 37,15% dla studiów stacjonarnych I stopnia do 65,51% dla studiów niestacjonarnych II stopnia; w tym ostatnim przypadku ponad połowę absolwentów w tej kategorii stanowią absolwenci Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach i Uniwersytetu Szczecińskiego; trzeba dodać, że dla studiów stacjonarnych II stopnia na uczelniach publicznych w kategoriach $G \rightarrow B$ i $B \rightarrow L$ jest ponad 80% absolwentów; w znaczącej części są to osoby z dyplomem Politechniki Rzeszowskiej (w kategorii $G \rightarrow B$

trzy roczniki) oraz Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i dwóch wydziałów Uniwersytetu Łódzkiego (w kategorii B → L);

Tabela 14. Turystyka i rekreacja

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		9928	9,26	16,71	0	0	55,99	17,21	0,71	0,12	0
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	1107	15,45	15,81	0	0	63,14	5,60	0	0	0
	niestacjonarne	3756	6,44	16,13	0	0	66,16	11,26	0	0	0
II stopnia	stacjonarne	200	19,00	13,00	0	0	12,00	56,00	0	0	0
	niestacjonarne	1798	2,61	9,51	0	0	48,72	39,15	0	0	0
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	1553	5,73	27,88	0	0	62,78	2,83	0	0,77	0
	niestacjonarne	392	27,55	18,11	0	0	51,53	2,81	0	0	0
II stopnia	stacjonarne	867	22,38	20,42	0	0	22,15	26,99	8,07	0	0
	niestacjonarne	255	11,76	0	0	0	41,57	46,67	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

- turystyka i rekreacja: w tym przypadku 69,11% absolwentów ma dyplomy uczelni niepublicznych; co prawda najwyższe kategorie uzyskują absolwenci studiów stacjonarnych II stopnia tych uczelni (56% w kategorii G → B), ale dotyczy to mało licznej grupy; przeważają absolwenci w kategoriach niewskazujących na poprawianie się sytuacji absolwentów; nie dotyczy to jedynie studiów niestacjonarnych II stopnia w obu typach uczelni (w kategorii G → B niepubliczne 39,15%, publiczne 46,67%); aż 42,79% absolwentów studiów stacjonarnych II stopnia w kategoriach G → G i B → G to absolwenci dwóch wydziałów Uniwersytetu Szczecińskiego;

Tabela 15. Stosunki międzynarodowe

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		9197	5,73	11,46	0	0,65	41,12	11,62	4,61	23,36	1,45
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	290	0	10,34	0	0	67,24	8,97	0	13,45	0
	niestacjonarne	917	2,84	24,75	0	1,31	52,24	7,20	0	4,36	7,31
II stopnia	stacjonarne	25	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	niestacjonarne	1494	15,86	1,27	0	0	11,78	14,39	2,28	50,67	3,75
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	3460	3,73	18,84	0	0	71,39	0	0	6,04	0
	niestacjonarne	325	0	16,00	0	0	67,38	3,69	5,23	4,62	3,08
II stopnia	stacjonarne	2484	5,43	2,50	0	0	8,33	29,27	14,37	40,10	0
	niestacjonarne	202	0	5,94	0	23,76	17,82	11,39	7,92	33,17	0

Źródło: opracowanie własne.

- stosunki międzynarodowe to kierunek o zróżnicowanych wynikach kategoryzacji; w przypadku uczelni niepublicznych i studiów niestacjonarnych I stopnia jest 7,31% absolwentów w kategorii L → L, ale jednocześnie 24,75% jest w kategorii B → G (w tym Uczelnia Techniczno-Handlowa im. H. Chodkowskiej, 179 osób); podobnie w przypadku studiów niestacjonarnych II stopnia: 15,87% absolwentów jest w kategorii G → G (Wyższa Szkoła Handlowa w Piotrkowie Trybunalskim, rocznik 2014), ale 14,39% jest w kategorii G → B (w tym 106 osób z Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej, rocznik 2014) i 50,67% w kategorii

B → L (Uczelnia Techniczno-Handlowa im. H. Chodkowskiej, 389 osób); wyraźnie poprawia się na rynku pracy sytuacja absolwentów stacjonarnych studiów II stopnia uczelni publicznych; w ich przypadku 83,74% jest w kategoriach G → B, G → L i B → L (w tym po trzy roczniki absolwentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Warszawskiego);

Tabela 16. Dziennikarstwo i komunikacja

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		8821	5,23	24,10	0	0,14	47,19	14,48	0,68	4,63	3,56
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	544	9,01	43,57	0	0	47,43	0	0	0	0
	niestacjonarne	768	16,93	16,54	0	0	48,70	10,29	0	7,55	0
II stopnia	stacjonarne	23	0	0	0	0	0	100	0	0	0
	niestacjonarne	900	6,56	10,56	0	1,33	17,56	23,67	5,44	0	34,89
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	3342	0,36	37,85	0	0	61,46	0	0	0,33	0
	niestacjonarne	682	1,91	16,57	0	0	64,66	16,86	0	0	0
II stopnia	stacjonarne	1852	7,94	10,64	0	0	35,42	30,02	0	15,98	0
	niestacjonarne	710	7,18	12,96	0	0	31,27	40,99	1,55	6,06	0

Źródło: opracowanie własne.

- dziennikarstwo i komunikacja: udział absolwentów w złej lub pogarszającej się sytuacji jest większy niż udział poprawiających swą sytuację w ciągu pięciu lat po studiach (odpowiednio: 29,47% i 23,35%); jest to związane z dużą – największą wśród badanych kierunków – frakcją absolwentów stacjonarnych studiów I stopnia w kategorii B → G (24,10%); na uczelniach niepublicznych frakcja w kategorii B → G stanowi 43,57%, a w publicznych 37,85%; poprawa sytuacji dotyczy głównie absolwentów studiów II stopnia: na uczelniach niepublicznych 23,67% absolwentów studiów niestacjonarnych jest w kategorii G → B, a 34,89% w kategorii L → L (trzy roczniki Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych w Poznaniu), natomiast na uczelniach publicznych w kategorii G → B jest odpowiednio 30,02% absolwentów studiów stacjonarnych (Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Uniwersytet Śląski, a także 15,98% w kategorii B → L: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytet Warszawski) i 40,99% niestacjonarnych (po dwa roczniki: Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II oraz najliczniejsi w tej kategorii absolwenci Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu);

Tabela 17. Socjologia

Stopień	Forma	N	Kategorie dynamiczne								
			G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Ogółem		8755	9,88	15,60	0,11	0,74	46,34	17,42	1,01	6,40	2,50
Uczelnie niepubliczne											
I stopnia	stacjonarne	45	0	42,22	0	0	0	57,78	0	0	0
	niestacjonarne	947	27,67	8,98	0	0	38,01	10,24	0	4,01	11,09
II stopnia	stacjonarne	bd	bd	bd	bd	Bd	bd	bd	bd	bd	bd
	niestacjonarne	661	12,71	1,66	0	5,60	49,17	3,03	0	19,82	8,02
Uczelnie publiczne											
I stopnia	stacjonarne	3330	3,75	28,65	0	0	64,41	2,88	0	0,03	0
	niestacjonarne	384	15,63	6,77	0	0	42,97	21,61	0	13,02	0
II stopnia	stacjonarne	2613	9,84	6,39	0	0	28,51	43,51	2,49	9,26	0
	niestacjonarne	764	10,08	13,61	1,31	3,66	41,49	8,64	3,01	10,21	7,98

Źródło: opracowanie własne.

- socjologia²⁸ to kolejny kierunek, w którego przypadku w wyraźnie lepszych kategoriach są absolwenci uczelni publicznych (poza absolwentami studiów stacjonarnych I stopnia); w kategorii $G \rightarrow B$ jest 43,51% absolwentów studiów stacjonarnych, a w tym po trzy roczniki Politechniki Śląskiej, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Śląskiego.
Podsumowując wnioski z analizy danych szczegółowych, można stwierdzić, że:
 - często frakcja absolwentów w danej kategorii jest złożona z absolwentów kilku z kilkudziesięciu uczelni;
 - interesujące są przypadki wystąpienia dla pewnych kierunków w takiej samej kategorii absolwentów uczelni publicznych i niepublicznych z tego samego miasta (dziennikarstwo, Poznań);
 - tylko w kilku przypadkach absolwenci są we wszystkich kategoriach, w większości przypadków nie występują kategorie $L \rightarrow G$ i $L \rightarrow B$, co potwierdza ogólny obraz przeciętnej poprawy sytuacji;
 - dla pewnych kierunków (bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo narodowe, finanse i rachunkowość) kategorie wskazujące na dobrą lub co najmniej poprawiającą się sytuację na rynku pracy są związane z uczelniami wyspecjalizowanymi w danym zakresie.

Omówienie wyników kategoryzacji kierunków według województw

System ELA pozwala także na przeanalizowanie ekonomicznych losów absolwentów według województw, w których zlokalizowane są uczelnie. Co prawda sposób obliczania wskaźników WWB i WWZ powoduje odebranie ekonomicznych losów absolwentów od lokalizacji uczelni, ale – jak pokazują prezentowane dalej wyniki obliczeń – ekonomiczne losy absolwentów mają związek z miejscem ukończenia studiów.

Dane ogólnopolskie wskazują, że 14,74% absolwentów uzyskało dyplomy na kierunkach niedających poprawy sytuacji na rynku pracy (kategorie $G \rightarrow G$, $B \rightarrow G$, $L \rightarrow G$, $L \rightarrow B$), a 48,51% ukończyło studia na kierunkach mających kategorie wskazujące na poprawianie się tej sytuacji w ciągu pięciu lat od ukończenia studiów. Jednak w poszczególnych województwach struktura kategorii jest zróżnicowana. Kategorie $G \rightarrow B$, $G \rightarrow L$, $B \rightarrow L$ i $L \rightarrow L$ stanowią łącznie ponad 50% w województwach małopolskim (56,24%), dolnośląskim (50,83%) i mazowieckim (50,36%), a najmniej w zachodniopomorskim (36,34%) i kujawsko-pomorskim (39,15%). Z kolei najmniejszy udział kategorii $G \rightarrow G$, $B \rightarrow G$, $L \rightarrow G$ i $L \rightarrow B$ charakteryzuje województwa warmińsko-mazurskie (10,11%) oraz dolnośląskie i łódzkie (oba po 10,33%). Największy udział kategorii wskazujących na złą lub pogarszającą się sytuację absolwentów dotyczy sąsiadujących ze sobą województw: podkarpackiego (28,68%), świętokrzyskiego (23,73%) i lubelskiego (23,47%).

Omawiając wyniki kategoryzacji według województw, trzeba pamiętać, że miejsce studiowania (a tak kategoryzowane są grupy absolwentów) nie musi oznaczać miejsca zamieszkania i pracy po studiach. Zgodnie z danymi z systemu ELA przeciętnie rzecz biorąc w badanych rocznikach 20,82% absolwentów pracuje w województwie innym niż województwo, w którym studiowali²⁹. Najmniej absolwentów opuściło województwo podkarpackie (12,81%) i śląskie (13,32), a najwięcej warmińsko-mazurskie (34,06%), opolskie (29,28%) i małopolskie (27,25%).

Dane z tabeli 18 wskazują, że udział kategorii $G \rightarrow G$ jest największy w województwach podkarpackim, świętokrzyskim i lubelskim, a najmniejszy w dolnośląskim, pomorskim, mazowieckim, kujawsko-pomorskim i łódzkim. Jak z tego wynika, największy udział kategorii $G \rightarrow G$ jest związany z uczelniami regionu wschodniego³⁰.

Najmniejsze udziały mają kategorie związane z niekorzystnymi zmianami sytuacji absolwentów, a więc $L \rightarrow G$ i $L \rightarrow B$. Potwierdza to wcześniejszy wniosek o przeciętnym poprawianiu się sytuacji absolwentów na rynku pracy w ciągu pięciu lat od ukończenia studiów.

²⁸ W kategoryzacji pominięto jedną grupę z Uniwersytetu Wrocławskiego, która ukończyła studia jednolite magisterskie w 2014 r.

²⁹ Nie musi to oznaczać migracji wewnętrznej (por. Rocki [2021b]).

³⁰ Województwa lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie wraz z województwem podlaskim, dla którego udział kategorii $G \rightarrow G$ wynosi 7,25%, tworzą region wschodni [Klasyfikacja NUTS w Polsce, 2021].

W analizie kategoryzacji według województw wykorzystano także dynamiczny wskaźnik poziomu rozwoju (DWPR), którego wartości dla 2015 r. obliczono metodą Strahl (por. [Strahl \[1978\]](#), cyt. za: [Bożek i in. \[2022\]](#)³¹). Wartości współczynników korelacji DWPR z udziałem liczby absolwentów danej kategorii w poszczególnych województwach podano w ostatnim wierszu tabeli 18. Wynika z nich, że:

- udział absolwentów w kategorii $G \rightarrow G$ jest tym większy, im niższy jest poziom rozwoju województwa; należy przy tym zauważyć, że ze względu na odstające obserwacje (dotyczą one trzech województw regionu wschodniego) związek ten nie jest liniowy; po wyeliminowaniu tych obserwacji współczynnik korelacji jest równy $-0,4144$;
- udział absolwentów w kategorii $G \rightarrow B$ jest tym większy, im niższy jest poziom rozwoju województwa (współczynnik korelacji jest równy $-0,8372$); oznacza to, że niski poziom rozwoju województwa sprzyja poprawianiu sytuacji części absolwentów na rynku pracy, a w największym stopniu dotyczy to województw regionu wschodniego; tę i poprzednią konstatację potwierdzają wykresy 1 i 2;
- udziały absolwentów w kategoriach $B \rightarrow L$ oraz $L \rightarrow L$ wykazują dodatni związek z poziomem rozwoju (współczynniki korelacji równe odpowiednio: $0,8076$ i $0,7769$);
- udziały absolwentów w kategoriach $B \rightarrow G$, $B \rightarrow B$, $G \rightarrow L$ nie mają związku z DWPR (współczynniki korelacji o wartościach bezwzględnych poniżej $0,15$).

Chociaż stanowiące podstawę kategoryzacji współczynniki WWB i WWZ są w założeniu oderwane od lokalnego rynku pracy, to – jak się okazuje – sytuacja absolwentów na rynku pracy ma związek z poziomem rozwoju województwa.

Tabela 18. Struktura absolwentów w poszczególnych kategoriach według województw (%%)

Województwo	DWPR	Kategorie dynamiczne									
		$G \rightarrow G$	$B \rightarrow G$	$L \rightarrow G$	$L \rightarrow B$	$B \rightarrow B$	$G \rightarrow B$	$G \rightarrow L$	$B \rightarrow L$	$L \rightarrow L$	
Dolnośląskie	0,656	4,08	6,14	0,04	0,07	38,85	12,32	4,12	25,26	9,13	
Kujawsko-pomorskie	0,538	4,32	7,09	0,17	0,00	49,27	19,27	1,67	13,03	5,17	
Lubelskie	0,454	12,87	10,51	0,00	0,08	30,19	27,98	3,66	11,34	3,36	
Lubuskie	0,548	6,51	11,06	0,00	0,00	38,49	22,48	2,19	10,21	9,07	
Łódzkie	0,568	4,87	5,35	0,00	0,11	44,85	16,81	1,75	20,33	5,92	
Małopolskie	0,606	8,37	6,00	0,02	0,03	29,35	16,86	6,13	26,05	7,20	
Mazowieckie	0,734	4,28	7,61	0,07	0,14	37,55	10,95	2,01	24,55	12,85	
Opolskie	0,546	7,40	7,44	0,00	0,08	42,65	23,32	3,84	12,17	3,12	
Podkarpackie	0,534	18,71	9,93	0,00	0,04	21,80	31,89	4,81	9,83	2,99	
Podlaskie	0,467	7,25	8,10	0,00	0,10	35,11	30,12	1,93	14,46	2,92	
Pomorskie	0,622	4,27	9,79	0,04	0,10	40,66	12,51	1,63	24,89	6,12	
Śląskie	0,666	5,87	7,58	0,11	0,21	39,03	16,91	3,76	20,44	6,08	
Świętokrzyskie	0,492	15,34	8,39	0,00	0,00	28,11	28,32	5,22	11,61	3,00	
Warmińsko-mazurskie	0,486	5,77	4,29	0,00	0,05	45,35	23,07	3,87	11,69	5,91	
Wielkopolskie	0,633	6,07	8,81	0,00	0,07	36,50	13,82	2,73	24,65	7,35	
Zachodniopomorskie	0,570	6,53	10,87	0,00	0,03	46,23	14,03	2,60	15,44	4,27	
Ogółem	-	6,90	7,73	0,04	0,09	36,95	17,30	3,34	20,49	7,16	
Korelacja z DWPR	-	$-0,505$	$-0,127$	$0,374$	$0,495$	$0,145$	$-0,837$	$-0,126$	$0,808$	$0,777$	

Źródło: opracowanie własne.

Wysokie dodatnie wartości współczynników korelacji dla udziału absolwentów kategorii $B \rightarrow L$ i $L \rightarrow L$ w liczbie absolwentów danego województwa z DWPR i jednocześnie wysoka ujemna korelacja z kategorią $G \rightarrow G$ wskazują na związek poziomu rozwoju województwa z szansami absolwentów na rynku pracy. Występuje

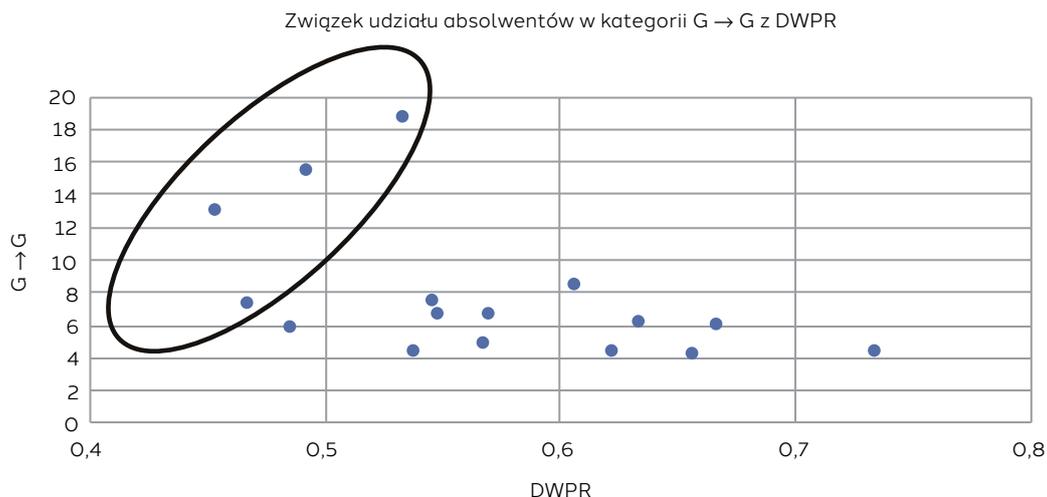
³¹ W przywołanym artykule podano wartości DWPR także dla lat 2010 i 2020.

także wysoka ujemna korelacja wskaźnika rozwoju z udziałami w kategorii $G \rightarrow B$. Korelacja ta oznacza, że wraz z malejącą wartością wskaźnika rozwoju rośnie udział absolwentów poprawiających swą sytuację ze względnie najgorszej na bazową (rośnie udział absolwentów w kategorii $G \rightarrow B$). Podobny wniosek wynika z badań holenderskich i włoskich (por. Venhorst [2012], Di Cintio, Grassi [2013]): absolwenci szkół wyższych są, przeciętnie rzecz biorąc, potencjalnie mniej zagrożeni bezrobociem na rynku lokalnym, co powoduje, że relatywnie wysokie bezrobocie w miejscu studiowania nie musi skłaniać do migracji ze względu na relatywnie większe szanse na poprawę sytuacji. Jednocześnie wysokie, dodatnie współczynniki korelacji dla kategorii $B \rightarrow L$ i $L \rightarrow L$ wskazują, że wraz ze wzrostem wartości wskaźnika rozwoju rośnie udział absolwentów poprawiających swą sytuację z bazowej do najlepszej oraz utrzymujących udział w kategorii L .

Dla danych ogólnopolskich dominująca jest kategoria $B \rightarrow B$ (36,95%), ale – jak można zauważyć – udział tej kategorii jest zróżnicowany w poszczególnych województwach. W województwie podkarpackim dominuje kategoria $G \rightarrow B$ (31,89%), podczas gdy udział kategorii $B \rightarrow B$ wynosi jedynie 21,80%. W województwach świętokrzyskim i lubelskim udziały tych kategorii są zbliżone (odpowiednio 28,32% i 28,11% oraz 27,98% i 30,19%). W przypadku tych województw jest to oczywiście związane z dużymi udziałami kategorii $G \rightarrow G$ i małymi kategoriami $B \rightarrow B$.

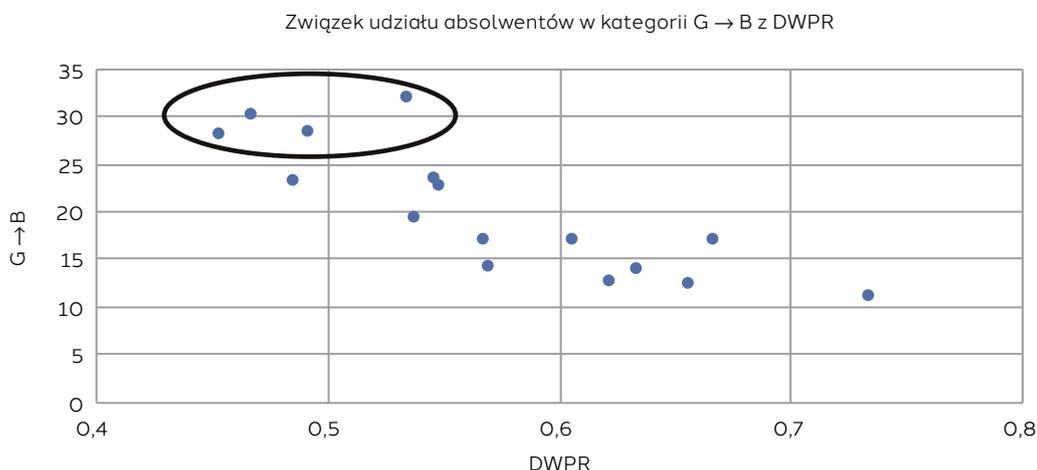
Na wykresach 1 i 2, ilustrujących związek DWPR z wybranymi kategoriami, elipsą zaznaczono województwa regionu wschodniego, aby uwypuklić szczególną sytuację uczelni tego regionu.

Wykres 1. Udział absolwentów w kategorii $G \rightarrow G$ województw regionu wschodniego na tle innych województw

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 2. Udział absolwentów w kategorii $G \rightarrow B$ województw regionu wschodniego na tle innych województw

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 19 zawiera udziały liczby absolwentów poszczególnych województw w liczbie absolwentów sklasyfikowanych w poszczególnych kategoriach. Dane ogólnopolskie wskazują, że absolwenci uczelni z pięciu województw (dolnośląskiego, małopolskiego, mazowieckiego, śląskiego, wielkopolskiego) stanowią 58,10% ogółu. Z tego powodu województwa te mają także duże udziały w poszczególnych kategoriach. Największy, bo wynoszący 30,61%, udział w kategorii L → L ma województwo mazowieckie, a na drugim miejscu znajduje się województwo małopolskie (13,05%). Z kolei w kategorii G → G największe udziały mają uczelnie województw: małopolskiego (15,71%, ale przy 12,96% udziału w ogólnej liczbie absolwentów), podkarpackiego (12,81%), lubelskiego (11,01%) i mazowieckiego (10,56% przy 17,05% udziału w ogólnej liczbie absolwentów). Duży udział województwa mazowieckiego – związany z dużą liczbą zróżnicowanych uczelni – dotyczy także kategorii L → G oraz L → B.

Tabela 19. Struktura kategorii absolwentów w województwach (%)

Województwo	Udział l. abs.	Kategorie dynamiczne								
		G → G	B → G	L → G	L → B	B → B	G → B	G → L	B → L	L → L
Dolnośląskie	8,93	5,27	7,09	9,11	7,64	9,39	6,36	11,02	11,01	11,39
Kujawsko-pomorskie	4,56	2,85	4,18	20,69	0,00	6,08	5,08	2,29	2,90	3,30
Lubelskie	5,90	11,01	8,03	0,00	5,71	4,82	9,55	6,48	3,27	2,77
Lubuskie	1,16	1,10	1,66	0,00	0,00	1,21	1,51	0,76	0,58	1,48
Łódzkie	5,69	4,02	3,94	0,00	7,10	6,91	5,53	2,99	5,65	4,71
Małopolskie	12,96	15,71	10,05	6,65	4,20	10,29	12,63	23,82	16,48	13,05
Mazowieckie	17,05	10,56	16,78	30,05	27,13	17,33	10,80	10,26	20,43	30,61
Opolskie	2,22	2,38	2,14	0,00	1,94	2,57	3,00	2,56	1,32	0,97
Podkarpackie	4,73	12,81	6,07	0,00	2,37	2,79	8,71	6,82	2,27	1,98
Podlaskie	2,80	2,94	2,93	0,00	3,12	2,66	4,87	1,62	1,97	1,14
Pomorskie	6,19	3,83	7,84	6,16	7,00	6,82	4,48	3,02	7,52	5,29
Śląskie	9,66	8,21	9,47	27,34	23,36	10,20	9,44	10,90	9,63	8,20
Świętokrzyskie	2,42	5,38	2,63	0,00	0,00	1,84	3,96	3,79	1,37	1,01
Warmińsko-mazurskie	2,78	2,32	1,54	0,00	1,51	3,41	3,70	3,22	1,58	2,29
Wielkopolskie	9,50	8,35	10,83	0,00	7,86	9,39	7,59	7,78	11,43	9,76
Zachodniopomorskie	3,44	3,25	4,83	0,00	1,08	4,30	2,79	2,68	2,59	2,05
Ogółem	100,00	6,90	7,73	0,04	0,09	36,95	17,30	3,34	20,49	7,16

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Omówione wyniki kategoryzacji kierunków dowodzą – oczywiście, ale uzasadnionej na wstępie artykułu – niejednorodności ekonomicznych losów absolwentów. Powoduje to, że analizy i porównania w tym zakresie muszą być prowadzone na dosyć niskim poziomie agregacji.

Z przedstawionych obliczeń wynika m.in., że kandydaci o sprecyzowanych zainteresowaniach wybierają studia na uczelniach wyspecjalizowanych (jak wskazują omówione wyniki – np.: technicznych, ekonomicznych, wojskowych, policyjnych), o ugruntowanej renomie wśród pracodawców. Z kolei przypadki występowania absolwentów (kierunków) w kategorii B → G lub L → G dowodzą, że kierunki realizowane na uczelniach niewyspecjalizowanych (np. zarządzanie na uczelniach technicznych i rolniczych) mogą się wiązać z pogorszeniem sytuacji absolwentów na rynku pracy.

Najważniejsze wnioski z przedstawionej kategoryzacji są następujące:

- w większości przypadków nie występują kategorie wskazujące na pogorszenie się sytuacji absolwentów, którzy w roku po uzyskaniu dyplomu byli w bardzo dobrej sytuacji, co potwierdza ogólny obraz przeciętnego poprawiania sytuacji absolwentów na rynku pracy;

- udział absolwentów w kategorii wskazującej na trwałą złą sytuację jest tym większy, im niższy jest poziom rozwoju województwa, ale jednocześnie udział absolwentów w kategorii poprawiających swą pozycję na rynku pracy ze złej na bazową jest tym większy, im niższy jest poziom rozwoju województwa; oznacza to, że niski poziom rozwoju województwa sprzyja poprawianiu sytuacji części absolwentów na rynku pracy;
- udziały absolwentów w kategoriach wskazujących na bardzo dobrą lub poprawiającą się sytuację wykazują dodatni związek z poziomem rozwoju województwa;
- chociaż stanowiące podstawę kategoryzacji współczynniki WWB i WWZ są w założeniu oderwane od lokalnego rynku pracy, to sytuacja absolwentów na rynku pracy ma związek z poziomem rozwoju województwa. Na koniec rozważań trzeba podkreślić, że wyniki zaproponowanej kategoryzacji dotyczą kierunków, ale wynikają z ekonomicznych losów przeciętnych absolwentów poszczególnych uczelni. Należy z tym wiązać słabe strony proponowanej kategoryzacji:
 - występująca w pewnych przypadkach mała liczebność grup absolwentów (z tego powodu analizowano kierunki najliczniejsze) powoduje brak podstaw do porównań z innymi grupami; dotyczy to w szczególności uczelni tworzonych w celu kształcenia wąsko wyspecjalizowanych absolwentów (np. Wyższa Szkoła Służb Więziennych, Wyższa Szkoła Policji) oraz kierunków atypowych (por. **Rocki [2018a]**, np.: zwierzęta w rekreacji, edukacji i terapii);
 - kategoryzacja części kierunków studiów może być dokonywana jedynie dla porównywalnych kierunków ze względu na istnienie specyficznych przepisów warunkujących podjęcie pracy w pewnych zawodach (lekowski egzamin końcowy, aplikacje prawnicze, niektóre kierunki mundurowe);
 - zmiany w dziedzinach nauki ustalane przez ministra; w obecnym podziale dziedzin ponad dwie trzecie absolwentów uzyskuje dyplomy na kierunkach przyporządkowywanych do dwu dziedzin nauki; zmiany w tym zakresie spowodowały, że wcześniej wyodrębnione w systemie ELA dziedziny nauk ekonomicznych, nauk prawnych i nauk społecznych obecnie stanowią jedną dziedzinę nauk społecznych; oczywiście istnieje możliwość klasyfikowania absolwentów według nazw kierunków, ale często pod identyczną nazwą kryją się różne efekty kształcenia.

Analizując zaproponowaną metodę kategoryzowania grup absolwentów (uczelni, kierunków itp.), jako jej mocne strony można wskazać:

- wykorzystanie danych administracyjnych pochodzących z ZUS (trzeba tu jednak podkreślić, że dane te nie zawierają informacji o wykonywanym zawodzie);
- fakt, że dane obejmują ponad 90% absolwentów polskich uczelni;
- fakt, że dane są udostępniane regularnie (poczynając od rocznika 2014), aktualizowane i uzupełniane.

Bibliografia

- Andrews J., Higson H. [2010], Graduate employability, 'Soft Skills' versus 'Hard' Business Knowledge: A European Study, *Higher Education in Europe*, 33(4): 411–422.
- Bożek J., Szewczyk J., Badach E., Lisek S. [2022], Ocena poziomu rozwoju gospodarczego województw z zastosowaniem metod porządkowania liniowego w ujęciu dynamicznym, *Wiadomości Statystyczne*, 12: 39–61.
- Bożek J., Szewczyk J., Jaworska M. [2021], Poziom rozwoju gospodarczego województw w ujęciu dynamicznym, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 57: 11–24.
- Brzezicki, L. (2020), The efficiency of public and private higher education institutions in Poland, *Gospodarka Narodowa. The Polish Journal of Economics*, 4 (304): 33–51.
- Di Cintio M., Grassi E. [2013], Internal migration and wages of Italian university graduates, *Papers in Regional Science*, 92(1): 119–140, <https://doi.org/10.1111/j.1435-5957.2011.00397.x>.
- Grotkowska G., Gaik A. [2019], Wpływ cech szkoły wyższej na sytuację absolwentów na rynku pracy, *Rynek Pracy*, 2(169): 31–45.
- Hojda P., Roszkowska S., Trojak M. [2022], What drives market success? Empirical analysis of university graduates in Poland, *Education + Training*, 5(64): 619–641.
- Klasyfikacja NUTS w Polsce* [2021], <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/klasyfikacja-nuts/klasyfikacja-nuts-w-polsce> (dostęp: 10.02.2023).

- KRASP [2019], *Statut KRASP*, https://www.krasp.org.pl/pl/O_krasp/statut (dostęp: 10.02.2023).
- KRASP [2020], *Informator. Kadencja 2020–2024*.
- Materiały informacyjne na temat zasobów udostępnianych w ramach szóstej edycji ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych (ELA)*, www.ela.nauka.gov.pl.
- Okay-Somerville B., Scholarios D. [2015], Między studiami a pracą – samodzielne zarządzanie karierą, zatrudnialność, sukces zawodowy. Spojrzenie na teorię kariery z perspektywy społeczno-kognitywnej, *Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*, 6 (107): 33–60.
- Pater R., Harasym R. [2015], Index of regional economic development. Some considerations and the case of Poland, *Studia Regionalne i Lokalne*, 1 (59): 54–85.
- Rocki M. [2018a], Kierunki atypowe: szansa czy ślepa ścieżka?, *Humanities and Social Sciences*, XXIII, 25 (2), April–June: 213–226.
- Rocki M. [2018b], Jakość kształcenia a ekonomiczne losy absolwentów. Analiza przypadków, *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 1 (51): 219–239.
- Rocki M. [2019], Zależność pomiędzy aktywnością naukową kadr akademickich a jakością kształcenia, *Wiadomości Statystyczne*, 3: 27–41.
- Rocki M. [2021a], Łączenie studiów z pracą zarobkową a wejście absolwentów wyższych uczelni na rynek pracy, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 83 (4): 205–222.
- Rocki M. [2021b], Relatywna premia płacowa jako efekt zmiany miejsca zamieszkania absolwentów studiów wyższych, *Wiadomości Statystyczne*, 67 (4): 1–17.
- Rocki M. [2022], Kategoryzacja polskich uczelni akademickich w świetle danych z systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów, *Gospodarka Narodowa. The Polish Journal of Economics*, 4 (312): 42–59.
- Rocki M., Werner A. [2021], Absolwenci prawa rocznika 2018 na rynku pracy, *e-mentor*, 4 (91): 4–15.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. poz. 1818).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 kwietnia 2021 r. w sprawie studiów (Dz.U. poz. 661).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. poz. 2202).
- Strahl D. [1978], Propozycja konstrukcji miary syntetycznej, *Przegląd Statystyczny*, 25 (2): 205–215.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. nr 164, poz. 1365).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668).
- Venhorst V. [2012], *Smart Move? The Spatial Mobility of Higher Education Graduates*, PhD thesis, https://www.researchgate.net/publication/234167329_Smart_Move_The_Spatial_Mobility_of_Higher_Education_Graduates (dostęp: 2.07.2021).
- Zajac T. [2011], Jak kandydaci starają się dostać na studia? Analiza strategii kandydatów na wybrane kierunki studiów na Uniwersytecie Warszawskim, *Decyzje*, 16.